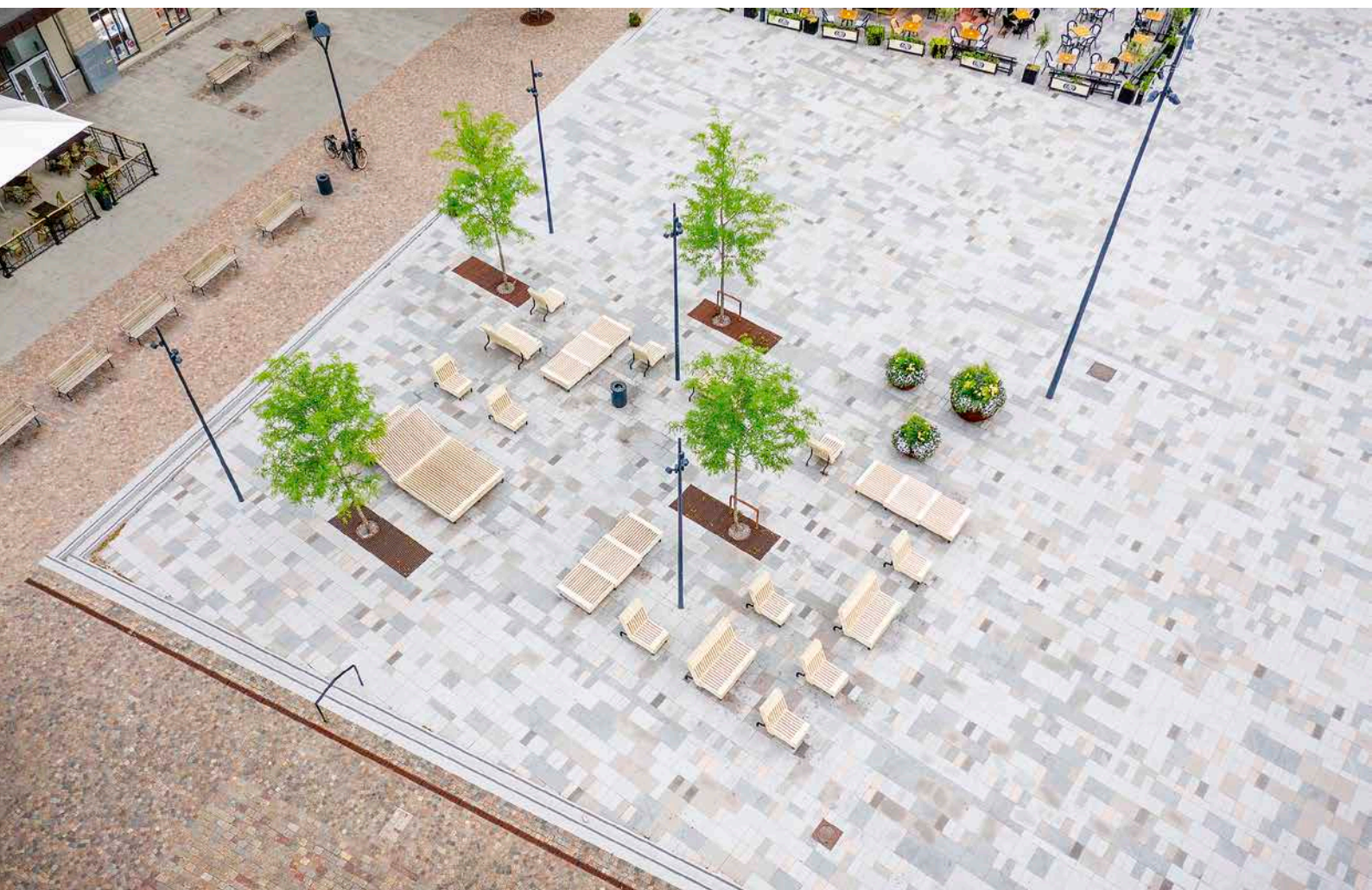

Nominerad till
STENPRISET
2023

Möjligheternas golv

En mindre kommun med höga ambitioner och begränsad budget kan komma långt med genomtänkt gestaltning och smarta lösningar i valet av natursten. Hertig Johans torg och gata i Skövde är ett gott exempel på det.

TEXT: PETER WILLEBRAND FOTO TOBIAS ANDERSSON

Omgestaltningen av Hertig Johans torg och gata i Skövde var i år nominerad till Sveriges Arkitekters Landmärket, priset för årets bästa landskapsarkitektur. Projektet är nu även nominerat till Stenpriset 2023.

Land Arkitekter ligger bakom gestaltningen som förstärker sambandet mellan resecentrum vid stationen och torget, stadens nya finrum. Torgets inre del är ett stengolv som består av cirka 1 000 kvadratmeter granithällar, 80 meter blockstegstrapp och cirka 600 kvadratmeter smågatsten.

Granithällarna har lagts i vinkel, en vridning, mot torgets övriga rätvinklighet för att utmärka det inre torget och skapa en spänning i mötet mellan de olika materialen. En bred matta av återbrukad små- och storgatsten ramar in golvet med hållarna och förstärker bilden av torget som ett slags allmän handelsplats.

Torget är ett tydligt exempel på hur en mindre kommun med höga ambitioner och en begränsad budget kan komma långt, tack vare en genomtänkt gestaltning och smarta lösningar i valet av natursten.

– Vi ville helst arbeta med svensk sten i hela projektet, men de ekonomiska ramarna tillät inte det. I stället kom vi tidigt fram till en kombination av fem olika graniter, tre svenska av Bohustyp och två portugisiska. Vi har i praktiken också återbrukat all små- och storgatsten på platsen, säger Anders Kling, ansvarig arkitekt på Land Arkitektur.

HERTIG JOHANS TORG var tidigare täckt med kullersten som kommunen nu förvarar i ett lager för framtida återbruk.

– Budgetens begränsningar gjorde att vi endast arbetade med två format på hållarna, 595 x 395 x 90 och 395 x 195 x 90. Sedan har vi vridit och vänt på hållarna på ett sätt som ger intryck av betydligt större variation i beläggningen.

Hållarna är antingen krysshamrade eller flammade.

– Vi arbetade också med en råkilad variant långt in i projektets förberedelser, efter att bland annat ha studerat den nya beläggningen vid Brunkebergstorg där den råkilade ytan skapar dynamik. Men kommunen backade i slutänden eftersom man såg en ökad risk för fallolyckor med en ojämn yta.

Ursprungligen lades även sten med slipad yta på en mindre del av torget.

– Det gav ett väldigt tjustigt intryck och blånkte när man passerade, men efter klagomål på halkrisken valde kommunen att plocka bort stenen och ersatte ytan med samma bearbetning som i övrig beläggning, säger Anders Kling.

YTBEARBETNINGARNA TILL trots, vad som framför allt utmärker torgets nya gestaltning är hållarnas vridning i 20–30 grader. Den bryter upp rutnätstadens mönster och förenar samtidigt angränsande Sankta Helena kyrka med Hertig Johans torg och Hertig Johans gata. Utgångspunkten har också varit att låta hållarnas vridning möta kyrkans vinkel mot torget, förklarar Anders Kling.

– En stor del av vårt grepp med vrid-

Skövdeborna har snabbt tagit till sig torgets nya stengolv. Det har blivit en samlingsplats under större event där man gärna slår sig ned direkt på golvytan.

ningen bygger på att göra kyrkan mer synlig mot torget. Det har även inneburit att vi rensat bland tidigare vertikala objekt på torget och gjort förändringar i mötet med parken där kyrkan står. Nu för kyrkan och torget en tydligare dialog med varandra.

Samtidigt går golvet ram av små- och storgatsten i rät vinkel med övriga torget.

– Det har en inneburit en hel del pusslande med passbitar enligt ett uppritat mönster.

ENLIGT ANDERS KLING har den stora utmaningen bestått i skapa ett helhetsintryck som trots vridning och variation känns naturligt och inte stökar till.

– Allt på torget, som bänkar, möbelgrupper och träd, är vridet i samma riktning. Subtila vridningar är ju annars en

klassisk visuell arkitektonisk twist, som till exempel Gunnar Asplund använde när han ritade Stadsbiblioteket i förhållande till Sveavägen och Odengatan.

En annan utmaning var torgets lutning, som tidigare hade ett sluttande plan på 3,5 procent.

– Torget användes för många olika typer av evenemang som festivaler, tv-sändningar med storbild, serveringar och konserter.

En jämnare beläggning ger fler möjligheter än tidigare.

– Samtidigt ville vi att en del av lutningen skulle vara kvar. Genom att lyfta och ”nolla” den inre delen av torget minskade vi lutningen till 1,5 procent.

Två trappor i två steg i framkant respektive bakkant av golvet bidrar till

att balansera lutningen. Kommer man uppifrån stan går man ner på torget, och kommer man från andra hållet går man upp på torget.

– Trapporna har snabbt blivit populära som sittplatser, vilket också förstärker den inre rumsligheten. Det finns även ett par ramper för transporter till platsen.

HERTIG JOHANS GATA och den parallella stadsparken var ett annat område där beläggningen fick en ny utformning. Trottoaren har breddats för att ge mer plats till uteserveringar, gående och stadsparken. Även anslutande gator kopplas nu tydligare mot gatan.

– Vi utökade zonen närmast fasaderna med samma stensorter och format som på torget.

Skövde är en gammal medeltida stad med en växande befolkning. Mycket av stadens historia är också kopplad till torget som en levande mötesplats. Det gäller med andra ord att både kunna förvalta och förnya på samma gång.

– Vi har också försökt hålla kvar vid det öppna rummet, samtidigt som vi har lyft fram de omgivande fasaderna.

TORGET HAR GENOM alla tider också varit känt för sin brunn som varit Skövdebornas vattenkälla, det sägs bland annat att Sveriges första springbrunn anlades på stadens torg, berättar Anders Kling.

– Vattnet togs från närliggande Billingingen och vattnet pumpades via självtryck.

I dag heter källan *Livets brunn*, och är en fontän- och skulpturgrupp skapad av Ivar Johnsson. Den invigdes i september 1950.

– I vårt ursprungliga tävlingsförslag ingick en vattenränna kopplad till *Livets brunn*, men det gick tyvärr inte att genomföra av både kostnads- och utrymmeskäl.

Vilket är stenens främsta bidrag till gestaltningen?

– Den är finytan, tavlan med målningen i mitten medan allt annat utgör ramen. Vi har redan sett hur golvet används under till exempel matcher som visas på storbilds-tv. Människor slår sig helt enkelt ner på hållarna, ungefär som om det vore en picknick på en gräsmatta. Det är den släta stenen som ger torget så många användningsområden. ■

Projekt: Hertzog Johans torg och gata, Skövde.

Beställare: Skövde kommun.

Arkitekt: Land Arkitekter.

Stenleverantör: S:t Eriks.